

УДК 78.03/78.08+782.1/783.7

DOI <https://doi.org/10.31723/2524-0447-2025-45-10>**Чжан Сюе**

ORCID: 0009-0000-6978-6900

аспірантка кафедри історії музики та музичної етнографії
Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової
411234696@qq.com

РЕЛІГІЙНИЙ ТА ІСТОРИЧНИЙ ВИМІРИ ОПЕРНОЇ ДРАМАТУРГІЇ РОССІНІ І ВЕРДІ В КОНТЕКСТІ ЕСТЕТИЧНИХ ЗАСАД ДОБИ РІСОРДЖИМЕНТО

Мета дослідження. Метою дослідження є виявлення семантичної багатошаровості біблійних опер Дж. Россіні та Дж. Верді, а також обґрунтування принципів їх інтерпретації в контексті взаємодії релігійного, історичного й рецептивного рівнів художнього смислу. **Методологія дослідження.** Методологічна основа дослідження формується на перетині кількох наукових підходів, що забезпечують комплексне осмислення поставленої проблеми. Герменевтичний підхід дозволяє розглядати біблійні опери як тексти, смисл яких не є фіксованим, а розкривається в процесі історично зумовленої інтерпретації. Семіотичний підхід спрямований на вивчення опери як багатошарової знакової системи, у якій взаємодіють різні рівні – від сюжетно-нарративного до інтонаційно-тембрового. Музично-історичний підхід забезпечує розгляд опер у контексті епохи Рісорджименто, виявляючи вплив соціально-політичних і релігійних чинників на їх сприйняття. **Наукова новизна.** Наукова новизна дослідження полягає в переосмисленні біблійних опер як художніх структур, що характеризуються принциповою семантичною відкритістю та історичною змінністю.

Висновки. Біблійні опери Дж. Россіні та Дж. Верді становлять складні художні структури, у яких взаємодіють і взаємно зумовлюють одна одну релігійний, історичний і рецептивний рівні смислотворення. Їхня семантична організація не може бути зведена до одного інтерпретаційного виміру, оскільки вона від початку орієнтована на багатозначність і допускає різні способи прочитання залежно від культурно-історичного контексту. Історична рецепція цих творів в епоху Рісорджименто демонструє механізм переінтерпретації біблійного сюжету, унаслідок якого сакральний зміст виявляється включеним у систему національно-патріотичних смислів. В умовах політичної несвободи й боротьби за національну єдність біблійні образи та події починають функціонувати як символічні моделі сучасності, що

відображають колективний досвід пригнобленого народу та його прагнення до визволення.

Ключові слова: опера, біблійна опера, Рісорджименто, реценція, біблійний історизм, семіозис, інтерпретація, Божественний Промисел, героїко-патріотичний дискурс, музична драматургія, інтерсуб'єктивність.

Zhang Xue, Applicant at the Department of Music History and Musical Ethnography of the Odesa National A. V. Nezhdanova Academy of Music

Religious and historical dimensions of operatic dramaturgy in Rossini and Verdi in the context of the aesthetic foundations of the Italian Risorgimento

The aim of this research is to reveal the semantic multilayeredness of the biblical operas by G. Rossini and G. Verdi, as well as to substantiate the principles of their interpretation within the context of the interaction between the religious, historical, and receptive levels of artistic meaning.

The methodological framework of the study is formed at the intersection of several scholarly approaches, ensuring a comprehensive understanding of the problem under consideration. The hermeneutic approach makes it possible to regard biblical operas as texts whose meaning is not fixed but unfolds in the process of historically conditioned interpretation. The semiotic approach is aimed at examining opera as a multilayered sign system in which different levels interact—from the narrative-plot level to the intonational and timbral dimensions. The music-historical approach enables the analysis of operas within the context of the Risorgimento era, revealing the influence of socio-political and religious factors on their reception. **The scientific novelty** of the study lies in the reinterpretation of biblical operas as artistic structures characterized by fundamental semantic openness and historical variability.

Conclusions. The biblical operas of G. Rossini and G. Verdi constitute complex artistic structures in which the religious, historical, and receptive levels of meaning-making interact and mutually determine one another. Their semantic organization cannot be reduced to a single interpretative dimension, as it is inherently oriented toward polysemy and allows for multiple readings depending on the cultural and historical context. The historical reception of these works during the Risorgimento demonstrates a mechanism of reinterpretation of biblical narratives, whereby sacred content becomes integrated into a system of national-patriotic meanings. Under conditions of political oppression and the struggle for national unity, biblical images and events begin to function as symbolic models of contemporary reality, reflecting the collective experience of an oppressed people and their aspiration for liberation.

Key words: opera, biblical opera, Risorgimento, reception, biblical historicism, semiosis, interpretation, Divine Providence, heroic-patriotic discourse, musical dramaturgy, intersubjectivity.

Актуальність дослідження. Актуальність цього дослідження зумовлена необхідністю переосмислення біблійної опери як складного багатопланового художнього феномена,

у якому перетинаються релігійний, історичний і соціально-політичний рівні смислотворення. У сучасному музикознавстві зберігається стійка тенденція інтерпретації творів Дж. Россіні та Дж. Верді переважно в героїко-патріотичному ключі, зумовленому їх рецепцією в епоху Рісорджименто. Такий підхід, попри свою історичну обґрунтованість, не вичерпує смислового потенціалу цих творів і призводить до редукції їхньої внутрішньої семантичної структури.

В умовах актуалізації міждисциплінарних досліджень, орієнтованих на герменевтику, семіотику та теорію рецепції, виникає потреба у виявленні глибинних підстав біблійного історизму в музичному мистецтві, а також у аналізі механізмів трансформації смислів залежно від культурно-історичного контексту. Особливої значущості набуває вивчення взаємодії релігійної доктрини та художнього мислення, оскільки саме в цьому перетині формується специфічний тип оперної драматургії, у якому історична подія осмислюється як вияв Божественного Промислу. Отже, звернення до біблійних опер Россіні та Верді дозволяє не лише уточнити їхню жанрову та концептуальну природу, а й виявити закономірності функціонування художнього смислу в умовах змінної історичної рецепції.

Мета дослідження. Метою дослідження є виявлення семантичної багатшаровості біблійних опер Дж. Россіні та Дж. Верді, а також обґрунтування принципів їх інтерпретації в контексті взаємодії релігійного, історичного й рецептивного рівнів художнього смислу. **Методологія дослідження.** Методологічна основа дослідження формується на перетині кількох наукових підходів, що забезпечують комплексне осмислення поставленої проблеми. Герменевтичний підхід дозволяє розглядати біблійні опери як тексти, смисл яких не є фіксованим, а розкривається в процесі історично зумовленої інтерпретації. Семіотичний підхід спрямований на вивчення опери як багатшарової знакової системи, у якій взаємодіють різні рівні – від сюжетно-наративного до інтонаційно-тембрового. Музично-історичний підхід забезпечує розгляд опер у контексті епохи Рісорджименто, виявляючи вплив соціально-політичних і релігійних чинників на їх

сприйняття. **Наукова новизна.** Наукова новизна дослідження полягає в переосмисленні біблійних опер як художніх структур, що характеризуються принциповою семантичною відкритістю та історичною змінністю.

Виклад основного матеріалу. Епоха Рісорджименто, етимологічно пов'язана з ідеєю «відродження» та «оновлення», постає як складна, внутрішньо суперечлива й багатшарова фаза історичного становлення італійської національної свідомості, у межах якої процеси політичної консолідації виявляються невіддільними від глибинних культурних і естетичних трансформацій. Цей період, що охоплює часовий відтинок від кінця XVIII століття до остаточного об'єднання Італії у 1870 році, маркує перехід від фрагментованої території, залежної від зовнішніх сил, до формування суверенної держави, при цьому ключовим антагоністом на цьому шляху виступає Австрійська імперія, яка сприймається як основна перешкода на шляху досягнення національної цілісності й свободи [5]. У подібній історичній конфігурації Рісорджименто набуває статусу не лише політичної, а й культурно-онтологічної події, у якій здійснюється переозначення ідентичності народу крізь призму боротьби, пам'яті та колективної уяви.

Водночас, прагнучи уникнути редукції цього феномена до суто політичного наративу, доцільно зосередитися на тих соціально-релігійних і культурних тенденціях, що безпосередньо вплинули на формування художньої свідомості епохи, зокрема на виникнення специфічних жанрових моделей, таких як «біблійна опера». У цьому контексті Рісорджименто доцільно розглядати як простір інтенсивної взаємодії ідеологічних, релігійних і естетичних дискурсів, у якому художні форми функціонують як медіатори суспільного досвіду.

Імпульсом до початку цих процесів стає Французька революція 1789 року, ідеї якої щодо радикального перетворення суспільного устрою знаходять відгук в інтелектуальному й художньому середовищі Італії, виступаючи каталізатором формування національної самосвідомості. Цей етап, позначуваний

як раннє Рісорджименто, характеризується активним поширенням підпільних патріотичних організацій, що об'єднують різні соціальні групи на основі спільних ідеологічних установок, орієнтованих на цінності громадянської свободи та політичної трансформації існуючих феодально-абсолютистських структур [1]. У цьому випадку йдеться про формування нової моделі колективної ідентичності, заснованої на ідеї національної єдності та необхідності інституційних реформ.

У цьому контексті особливого значення набуває активізація інтелектуальної й художньої рефлексії, спрямованої на осмислення причин політичної роздробленості Італії та пошук шляхів її подолання. Філософські трактати, літературні твори й театральні постановки функціонують як форми колективного самопізнання, у яких формується концепція національної держави. Друковані видання, література й театр беруть на себе функцію формування громадянської свідомості, виступаючи інструментами культурної педагогіки.

Подібна установка дозволяє інтерпретувати Рісорджименто як феномен, у якому художня творчість виконує не відображальну, а конституюючу функцію, беручи участь у формуванні національної ідентичності. У цьому просторі мистецтво, включно з музичним театром, постає як форма символічної дії, здатної моделювати колективний досвід і визначати вектори його подальшого розвитку.

У зв'язку з цим закономірним стає домінування трагедії та історичного роману як жанрів, що найбільш адекватно відповідають завданню репрезентації колективної кризи й пошуку виходу з неї. Творчість Дж. Нікколіні, зокрема його драматичні твори, а також історичні романи Ф. Гверрацці функціонують не лише як художні тексти, а як форми ідеологічної артикуляції, спрямовані на формування національної свідомості. Історичний сюжет у них виконує роль медіатора між минулим і сучасністю, дозволяючи через реконструкцію подій попередніх епох моделювати актуальні політичні й моральні орієнтири. Така стратегія свідчить про трансформацію художнього мислення, у якому естетичне й ідеологічне начала виявляються взаємопроникними.

Подібна інтеграція релігійного й політичного вимірів є характерною рисою епохи Рісорджименто, у межах якої питання взаємовідносин церкви й держави набувають особливої актуальності. Усередині католицької спільноти формується поляризація між реакційним і ліберальним напрямками, причому останні прагнуть до синтезу релігійної традиції з ідеями національного відродження. У цьому контексті значну роль відіграють мислителі, безпосередньо пов'язані з церковним середовищем, зокрема А. Розміні, чії філософські ідеї сприяють формуванню нової моделі співвідношення релігії й політики. Важливо зазначити, що релігійна інтерпретація історичного процесу стає спільною платформою для різних напрямів Рісорджименто, включаючи неогвельфістів і мадзіністів. Перші орієнтуються на ідею об'єднання Італії під духовним керівництвом папства, тоді як другі, представлені рухом «Молода Італія» Дж. Мадзіні, формують концепцію національної єдності, засновану на синтезі релігійного й громадянського обов'язку. У їхній ідеологічній системі участь у визвольному русі інтерпретується як моральний обов'язок, що випливає з вищих духовних принципів [2].

Особливого значення для розуміння естетики епохи набуває праця Мадзіні «Філософія музики», у якій він здійснює критичний аналіз сучасного йому музичного мистецтва. Його позиція спрямована проти домінування спонтанного емоційного вираження, позбавленого концептуальної єдності, що, на його думку, призводить до фрагментації художнього простору. Мадзіні прагне до формування нового типу музичного мислення, у якому естетичне вираження підпорядковане ширшим духовним і суспільним завданням. У цьому контексті критика ідеї «мистецтва заради мистецтва» постає як спроба повернути мистецтву його соціальну й моральну функцію, інтегрувавши його в систему національного та духовного відродження [3].

Так художня культура епохи Рісорджименто постає як складне поле взаємодії історичного, релігійного й політичного дискурсів, у межах якого формуються нові моделі осмислення національної ідентичності, а мистецтво виконує функцію не лише відображення, а й конструювання соціальної реальності.

В естетико-теоретичній системі Дж. Мадзіні принципового значення набуває опозиція італійської та німецької музичних традицій, інтерпретованих ним не стільки в національно-стильовому, скільки в духовно-онтологічному вимірі. Німецька музика, за його уявленням, орієнтована на трансцендентне начало й укорінена в релігійному досвіді, тоді як італійська, зосереджена на чуттєво-емоційній експресії, втрачає зв'язок із вищим духовним принципом. Подібне протиставлення слугує підставою для його заклику до радикальної переорієнтації італійського музичного мистецтва, якому, за його переконанням, необхідно повернути втрачений релігійно-філософський вектор, здатний надати йому концептуальної цілісності та смислової глибини [3].

У трактуванні Мадзіні сучасний йому стан італійської музики виявляється симптомом загальнішої кризи: художня форма, позбавлена духовної спрямованості, перетворюється на вираження розрізнених імпульсів, не об'єднаних єдиним смисловим центром. Його критична позиція зводиться до твердження, що без звернення до духовного виміру музика не здатна до справжнього відродження, оскільки саме він забезпечує внутрішню інтеграцію її виразових засобів [3]. У цьому контексті постать Дж. Россіні інтерпретується ним як кульмінація й водночас завершення певної стадії розвитку італійської музичної традиції, у якій переважає індивідуалістичне й чуттєве начало. Мадзіні вбачає в його творчості модель художнього світу, у якому людський вимір виявляється позбавленим зв'язку з трансцендентним, а духовні сили – внутрішньої єдності та спрямованості.

Подібна оцінка, попри свою концептуальну строгість, не може бути прийнята без застережень. Вона виявляє важливу проблему – необхідність духовно-філософського виміру в музичному мистецтві, – однак водночас демонструє певну редукацію складного художнього явища до ідеологічної схеми. Парадоксальність позиції Мадзіні проявляється особливо виразно, якщо враховувати, що на момент написання його праці вже існували твори Россіні, у яких релігійна проблематика посідає центральне місце. Зокрема, його опери на біблійний сюжет, включаючи різні редакції «Мойсея», свідчать про спробу синтезу музично-драматургічної форми з релігійно-історичним змістом.

Саме в цих творах формується нова жанрова модель – романтична опера на біблійний сюжет, яка отримує подальший розвиток у творчості Дж. Верді, передусім в опері «Навуходоносор». Ці твори, попри їхню релігійну основу, були сприйняті італійською аудиторією в контексті національно-визвольного руху, що виявилось, зокрема, в особливій ролі хорових сцен, асоційованих із колективним досвідом пригнобленого народу. Свідчення сучасників, включаючи емоційну реакцію О. Бальзака на фінальну молитву з «Мойсея», вказують на те, що музичне переживання цих творів співвідносилось з очікуванням визволення й надією на подолання політичної залежності [6].

У цьому ж ключі сприймається й опера Дж. Верді «Набукко», після прем'єри якої композитор символічно пов'язується з ідеями національного визволення. Музикознавча традиція, фіксує цей аспект реценції, акцентує передусім героїко-патріотичний зміст цих творів, інтерпретуючи їх як алегоричне вираження боротьби за незалежність. Однак подібна інтерпретація, попри свою обґрунтованість у контексті історичного сприйняття, виявляється неповною, оскільки редукує багатозначну семантику цих опер до одного з її рівнів.

Історико-культурний аналіз, здійснений у попередніх розділах, дозволяє стверджувати, що релігійний вимір є невід'ємною характеристикою духовної атмосфери XIX століття, пронизуючи як наукове знання, так і художню творчість. У цьому контексті біблійні сюжети в операх Россіні й Верді не можуть розглядатися виключно як алегорії сучасності, оскільки вони укорінені в глибшій системі смислів, пов'язаних із християнською доктриною та її історико-онтологічним розумінням.

Звідси випливає необхідність диференційованого підходу до інтерпретації цих творів, що передбачає виокремлення принаймні двох взаємопов'язаних аспектів. Перший пов'язаний з історичною реценцією опер в умовах Рісорджименто, де їхній зміст актуалізується в контексті національно-патріотичної боротьби. Другий передбачає аналіз внутрішньої структури творів, у якій біблійний сюжет функціонує як самостійна семантична система, що визначає логіку драматургічного розвитку й характер образної системи.

Відсутність у музикознавстві розробленої теоретичної моделі, яка дозволила б описати втілення біблійного історизму в музичному мистецтві, призводить до того, що цей аспект залишається недостатньо осмисленим. Тимчасом саме він дозволяє зрозуміти специфіку художнього мислення композиторів, які звертаються до старозавітного матеріалу не лише як до джерела сюжетів, а як до системи символічних структур, що відображають уявлення про світ як про простір Божественного Промислу.

Біблійний сюжет у цих творах функціонує як система архетипних моделей, що допускають множинні інтерпретації, зокрема через механізм історичних алюзій. В умовах політичної несвободи подібні алюзії стають способом артикуляції актуальних смислів, дозволяючи співвіднести події священної історії із сучасною реальністю. При цьому сама структура біблійного наративу, заснована на ідеї пророцтва й здійснення Божественного задуму, надає цим творам додаткового виміру, що виходить за межі конкретної історичної ситуації.

Важливо враховувати, що сприйняття цих опер як своєрідних пророчих висловлювань про майбутнє визволення Італії зумовлене не лише їхнім змістом, а й культурним контекстом, у якому біблійні тексти сприймалися як живе джерело смислів. В умовах Італії, де релігійна традиція була частиною повсякденного досвіду, звернення до старозавітних сюжетів мало не лише художнє, а й екзистенційне значення.

Суттєвим є також той факт, що самі композитори не ставили перед собою завдання створення творів, які виконували б функцію політичної агітації. Їхні опери не містять прямих закликів до визволення, а їхня подальша інтерпретація в цьому ключі є результатом історично зумовленого сприйняття. Поза межами Італії й поза контекстом *Рісорджименто* ці твори втрачають свою політичну конотацію, що підтверджує їхню багатозарову семантичну природу.

У цьому зв'язку продуктивним виявляється звернення до принципів рецептивної естетики, згідно з якими смисл художнього твору не є фіксованим і незмінним, а формується в процесі взаємодії тексту й сприймаючої свідомості. З пли-

ном часу відбувається переосмислення смислових доміант, що дозволяє виявляти нові інтерпретаційні горизонти й співвідносити твір із різними історичними та культурними контекстами. Отже, інтерпретаційне поле художнього твору не має фіксованої семантичної структури, а розгортається як динамічна система смислів, підвладна історичним трансформаціям. Кожен культурно-історичний етап формує власну оптику сприйняття, у межах якої актуалізуються ті чи інші смислові доміанти, тоді як інші тимчасово редукуються або зміщуються на периферію інтерпретації [4]. У цьому відношенні біблійні опери Дж. Россіні й Дж. Верді становлять показовий приклад багаторівневого художнього тексту, семантика якого визначається не лише авторським задумом, а й історичною ситуацією рецепції.

У сучасній культурній свідомості ці твори, як правило, не сприймаються передусім як носії героїко-патріотичного змісту, хоча цей шар залишається невід'ємною частиною їхньої смислової структури. Він, однак, утрачає статус доміантного й починає функціонувати як допоміжний компонент, підпорядкований глибшій семантичній перспективі, пов'язаній із розкриттям релігійно-онтологічного виміру – того, що в межах цього дослідження позначається як «Божественний Замисел». Подібне зміщення акцентів свідчить про перехід від історико-політичної інтерпретації до універсальнішого рівня розуміння, у якому біблійний сюжет осмислюється як модель взаємодії людської історії й трансцендентного начала.

Водночас в Італії першої половини XIX століття ці опери функціонували в іншому семіотичному режимі. Їхня біблійна основа зазнавала інтенсивної переінтерпретації в контексті актуальної соціально-політичної ситуації, що призводило до формування специфічної форми художньої рецепції, у якій сакральний наратив ставав носієм національно-патріотичних смислів. Відбувалося своєрідне накладання двох семантичних рівнів: біблійного, пов'язаного з ідеєю Божественного Промислу, й історичного, що відображав досвід боротьби за національне визволення. У результаті сцена перетворювалася на простір символічної репрезентації сучасної дійсності, де героїко-патріотичні мотиви актуалізувалися крізь призму священної історії.

Подібна трансформація сприйняття пояснюється не стільки зміною самого художнього тексту, скільки зміною горизонту очікувань аудиторії, у якому домінують певні ідеологічні та культурні установки. Саме тому у XX столітті інтерпретація цих опер знову зазнає суттєвих змін, виявляючись зумовленою впливом концепцій соціалістичного реалізму й атеїстичного світогляду. У цьому контексті релігійна складова або нівелюється, або переосмислюється, тоді як на перший план висувається соціально-історична проблематика, пов'язана з боротьбою пригноблених і утвердженням колективних цінностей.

Біблійні опери Россіні й Верді можуть бути інтерпретовані як багатопланові художні структури, у яких перетинаються релігійний, історичний і політичний рівні смислу, а їхнє сприйняття визначається не лише авторським задумом, а й історичною ситуацією, у якій здійснюється акт художньої комунікації. Тим самим вони демонструють здатність до семантичної адаптації в різних культурно-історичних умовах, що дозволяє розглядати їх як відкриті художні структури, у яких співіснують і взаємодіють різні рівні смислу. Їхня інтерпретація виявляється не завершеним актом, а процесом, у якому кожна епоха відкриває власні значення, співвідносячи твір з актуальними для неї формами історичного, культурного й духовного досвіду.

Висновки. Біблійні опери Дж. Россіні та Дж. Верді становлять складні художні структури, у яких взаємодіють і взаємно зумовлюють одна одну релігійний, історичний і рецептивний рівні смислотворення. Їхня семантична організація не може бути зведена до одного інтерпретаційного виміру, оскільки вона від початку орієнтована на багатозначність і допускає різні способи прочитання залежно від культурно-історичного контексту. Історична рецепція цих творів в епоху Рісорджименто демонструє механізм переінтерпретації біблійного сюжету, унаслідок якого сакральний зміст виявляється включеним у систему національно-патріотичних смислів. В умовах політичної несвободи й боротьби за національну єдність біблійні образи та події починають функціонувати як символічні моделі сучасності, що відображають колективний досвід пригнобленого народу та

його прагнення до визволення. При цьому релігійний наратив не зникає, а трансформується, стаючи носієм актуальних соціально-політичних значень.

Однак подібна інтерпретація, будучи зумовленою конкретною історичною ситуацією, не вичерпує змісту творів. Поза контекстом Рісорджименто ці опери втрачають свою безпосередню політичну актуальність, що свідчить про наявність глибшого смислового шару, пов'язаного з біблійним історизмом. У цьому вимірі події оперної драматургії осмислюються як вияви Божественного Промислу, у межах якого історія постає не як сукупність випадкових фактів, а як процес, керований вищим законом. Отже, біблійний сюжет в операх Россіні й Верді функціонує як універсальна модель, що дозволяє співвіднести індивідуальні та колективні долі з трансцендентним порядком буття. Драма особистості, конфлікт народу й влади, тема страждання й визволення – усі ці елементи набувають додаткового виміру, виходячи за межі історичної конкретики й набуваючи онтологічного статусу.

Застосування принципів рецептивної естетики дозволяє пояснити мінливість інтерпретацій цих творів. Смысл опери формується не лише на рівні авторського задуму, а й у процесі її сприйняття, яке залежить від культурних, ідеологічних і світоглядних установок епохи. У цьому контексті кожна історична фаза актуалізує ті аспекти твору, що виявляються найбільш значущими для її власного досвіду, що призводить до зміщення смислових акцентів. Сучасне розуміння біблійних опер передбачає повернення до їхньої релігійно-філософської основи, яка дозволяє розглядати їх не лише як історичні свідчення епохи Рісорджименто, а і як універсальні художні моделі, що відображають фундаментальні питання людського існування. У цьому аспекті вони постають як форми художнього пізнання, у яких здійснюється осмислення взаємовідношення людини, історії та трансцендентного начала.

Отже, дослідження підтверджує, що біблійна опера є не просто жанровим різновидом музичного театру, а особливим типом художнього мислення, у якому поєднуються естетичний, історичний і духовний виміри. Її аналіз відкриває перспективи для

подальшого вивчення механізмів смислотворення в музичному мистецтві та поглиблення розуміння ролі релігійного компонента у формуванні художньої картини світу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Banti A. M. *The Nation of the Risorgimento: Kinship, Sanctity, and Honour*. Cambridge : Cambridge University Press, 2000. 368 p.
2. Kurner A. *Politics of Culture in Liberal Italy*. London : Routledge, 2009. 288 p.
3. Mazzini G., Venturi E. A. *Giuseppe Mazzini's Philosophy of Music (1836): Envisioning a Social Opera*. Lewiston, NY : Edwin Mellen Press, 2004. 133 p.
4. Osadcha S. *Semiological aspect of studying the structure and chronotopic features of the orthodox liturgical text. Music semiology: categories and methods: collective monograph*. Lviv–Toruń: Liha-Pres, 2020. P. 20–36.
5. Riall L. *The Italian Risorgimento: State, Society, and National Unification*. London: Routledge, 1994. 320 p.
6. Smart M. *Waiting for Verdi: Opera and Political Opinion in Nineteenth-Century Italy*. Berkeley: University of California Press, 2018. 256 p.

REFERENCES

1. Banti, A. M. (2000) *The Nation of the Risorgimento: Kinship, Sanctity, and Honour*. Cambridge: Cambridge University Press. 368 p. [in English].
2. Kurner, A. (2009) *Politics of Culture in Liberal Italy*. London: Routledge. 288 p. [in English].
3. Mazzini, G., Venturi, E. A. (2004) *Giuseppe Mazzini's Philosophy of Music (1836): Envisioning a Social Opera*. Lewiston, NY: Edwin Mellen Press. 133 p. [in English].
4. Osadcha, S. (2020) *Semiological aspect of studying the structure and chronotopic features of the orthodox liturgical text. Music semiology: categories and methods: collective monograph*. Lviv–Toruń: Liha-Pres. P. 20–36. [in English].
5. Riall, L. (1994) *The Italian Risorgimento: State, Society, and National Unification*. London: Routledge. 320 p. [in English].
6. Smart, M. (2018) *Waiting for Verdi: Opera and Political Opinion in Nineteenth-Century Italy*. Berkeley: University of California Press. 256 p. [in English].

Дата першого надходження статті до видання: 15.09.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.10.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 14.11.2025